

PULLI AVTOMOBIL YO'LLARI LOYIHALARINI O'ZBEKISTONDA JORIY ETISH MASALALARI

Xamdamov Rustam Zinurovich

(O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya

akademiyasi magistranti)

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi yo'l muammosining murakkabligi va ko'p qirraliligi, "Pulli avtomobil yo'llari to'g'risida"gi qonun loyihasining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini haqida yetarli ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Yo'l muammosining murakkabligi va ko'p qirraliligi, "Pulli avtomobil yo'llari to'g'risida"gi qonun loyihasining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini

Yo'l muammosining murakkabligi va ko'p qirraliligi yagona sistematikdir yondashuvni qo'llash va uni hal qilish uchun dasturiy ta'minot usullaridan foydalanish zarurati sabab. Mamlakat va mamlakat hududlarining uzoq muddatli va o'rta muddatli rivojlanishi istiqbolda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni prognozlashda ishlab chiqarish joylashtirish va migratsiya jarayonlarida kutilayotgan o'zgarishlarni baholashda xalqaro tajribaga ega yuqori malakali kadrlar, shuningdek, yo'l iqtisodiyoti va ushbu sohadagi ilmiy-texnik yutuqlarni isloh qilish to'g'risida ular ilmiy deb nomlanadi ishlanmalarining etishmasligi juda sezilarli.

Hamkorlik asosida yo'l chetidagi transport qismlarini yaratish va joriy etish va tijorat maqsadlarida foydalanish hisobiga keng tarqalgan avtomobil yo'llarini qurish, qayta qurish, ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatish uchun qo'shimcha mablag'lar resurslarini sotib olish vazifalariga avtomobil yo'llarini yaxshilash, shuningdek rivojlanish sohasida davlatning asosiy ustuvor yo'nalishlari belgilandi. Xalqaro ahamiyatga ega avtomobil yo'llari tarmog'i etarli rivojlanmagan. Odatda ishlatiladigan yo'llar tarmog'i keng tarqalgan xalqaro ahamiyatga ega avtomobil, uzunligining 9%

dan ortig'ini tashqi ko'rinishga keltiradi yo'llar barcha avtomobil yo'llarining deyarli 40 foizini ta'minlaydi. Yuqori sifatli yo'llarning haqiqiy uzunligi etarli emas.

Rivojlangan mamlakatlarda shahar magistrallarida pullik avtomagistrallar, shuningdek, shahardan shaharga o'tish mavjud. Ushbu pullik yo'llar davlatga ham, yo'lovchiga ham barcha yo'nalishlarda qulaylik keltiradi. Magistral yo'ldan foydalanadigan haydovchilar vaqt jihatidan ko'proq imkoniyatga ega bo'ladilar. Va xarajatlar hisoblanganda, oddiy yo'lda sarflangan pul va pullik yo'l o'rtasidagi farq unchalik katta emas. Sababi avtomobil yo'llari oz bekat, shuningdek vaqt tomonlama yoqilg'i tejash bor, xolos. Oddiy yo'llarda yoqilg'iga sarflangan pulni magistralga sarflash mumkin va xarajatlar unchalik farq qilmaydi.

“Pulli avtomobil yo'llari to'g'risida”gi qonun loyihasining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari sifatida quyidagilar keltirilgan:

- pulli yo'llarni tegishli tartibda ta'mirlash va muntazam ta'mirlash uchun to'lovlarni yetarli miqdorda undirish orqali budjetga yukni kamaytirish;
- yo'l infratuzilmasini rivojlantirish;
- avtotransport vositalarining harakatini tezlashtirish;
- umumiy yo'llardagi yukni kamaytiradigan va transport vositalarining sig'imini oshiradigan muqobil avtomobil yo'nalishlarini yaratish;
- baxtsiz hodisalar va natijada xalqaro standartlarga muvofiq qurilgan zamonaviy yo'llarda o'lim va jarohatlar sonini kamaytirish;
- yangi ish o'rinlarini yaratish.

Shuningdek, avtomobil yo'llar sifatini yaxshilash va eng maqbul tezlik rejimidan foydalanish avtotransport vositalarining yonilg'i sarfini taxminan 10-15 foizga kamaytiradi va harakatlanish vaqtini qisqartiradi.

Bundan tashqari, yo‘l qoplamasining yaxshilanishi avtotransport vositalari va shinalarning yurish qismlar va pokrishkalar ishlash muddatini (taxminan o‘nlab foizga) oshiradi va natijada tegishli komponentlarni almashtirish xarajatlarini kamaytiradi.

Foydalanuvchilarning xarajatlari to‘liq qoplanadi, negaki yaxshilangan yo‘l sharoitlari ijobiy ta’siri yo‘l haqi miqdoridan bir necha baravar yuqori bo‘ladi.

Xulosa qilib shuni ayta olamanki, yo‘l sohasining rivojlanishi ham xususiy biznes sohasiga, ham davlat iqtisodiyotiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, avtomobil yo‘llarining sifatini yaxshilash va optimal tezlik rejimidan foydalanish transport vositalarining yoqilg‘i sarfini taxminan 10-15 foizga kamaytiradi va harakat vaqtini qisqartiradi. Bundan tashqari, yo‘llarni qoplashning yaxshilanishi transport vositalari va shinalarning yurish qismlari va tozalagichlarining xizmat qilish muddatini (taxminan o‘n foizga) oshiradi va natijada tegishli komponentlarni almashtirish xarajatlarini kamaytiradi.

Sifat usuli, xarajatlar esa bitta unda foydalanuvchilarning narxi to‘liq qoplanadi, chunki yaxshilangan yo‘l sharoitlarining ijobiy ta’siri tariflar miqdoridan bir necha baravar yuqori bo‘ladi. Yo‘l sektorining rivojlanishi xususiy biznes sektoriga ham, davlat iqtisodiyotiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘ZZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING QARORI Toshkent sh., 2018-yil 27-noyabr, PQ-4035-son
2. Jahon banki. (2021). Davlat-xususiy sheriklikning yo‘l infratuzilmasiga ta’siri.
3. “Yo‘l muhandisligi (avtomobil yo‘llarini loyihalash, qurish va ekspluatatsiyasi)” TDTrU, A.X.Urokov t.f.d., professor, TDTrU, R.R.Soataliyev t.f.b.f.d, katta o‘qituvchi
4. “Avtomobil yo‘llari” fanidan ma’ruzalar matni. T-2019

5. [https://pdfslide.tips/documents/-
wwwuzaceorgimgmenu20fidic.html](https://pdfslide.tips/documents/-wwwuzaceorgimgmenu20fidic.html)

6. <https://fidic.org>

7. <https://uzace.uz/>